

NĂNG SUẤT CÁC NHÂN TỐ TỔNG HỢP TFP-THỰC TRẠNG VÀ ĐÓNG GÓP VÀO TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ CỦA TỈNH

Trần Thiêm
Phó Giám đốc Sở Khoa học và Công nghệ

Trong khoa học và công nghệ (KH&CN), có một chỉ tiêu rất quan trọng là yếu tố năng suất tổng hợp (TFP), đánh giá đóng góp của các yếu tố đổi mới sáng tạo vào tăng trưởng GDP. Có thể khẳng định, một đồng vốn đầu tư cho KH&CN có hiệu quả cao hơn nhiều lần so với đầu tư vào một số lĩnh vực khác. Ví dụ, theo tính toán của Tổng cục Thống kê năm 2014, TFP của Việt Nam đạt xấp xỉ 30%, nghĩa là các đóng góp về KH&CN, đổi mới trong cơ chế chính sách đóng góp 30% vào tăng trưởng GDP. Tại các nước trên thế giới, phần đóng góp của KH&CN trong TFP thường rất lớn (ví dụ, tại Malaysia đóng góp của KH&CN trong TFP là hơn 70%).

Thời gian vừa qua chúng ta thường nghe nhắc tới hai cụm từ "Đổi mới mô hình tăng trưởng" và "Năng suất các nhân tố tổng hợp (Total factor productivity- TFP)" trên báo, đài, các phương tiện thông tin đại chúng, các chương trình, mục tiêu phát triển kinh tế của quốc gia và các địa phương.

Đổi mới mô hình tăng trưởng và cơ cấu lại nền kinh tế là một chủ trương lớn, quan trọng xuyên suốt từ Đại hội XI của Đảng. Đổi mới mô hình tăng trưởng kinh tế hiểu một cách đơn giản đó là cách thức hay phương thức tăng trưởng kinh tế thông qua các yếu tố tăng trưởng kinh tế và mối quan hệ tương hỗ giữa chúng trong từng điều kiện cụ thể nhất định. Đổi mới mô hình tăng trưởng kinh tế là yêu cầu cấp thiết ở Việt Nam hiện nay. Vì mô hình tăng trưởng kinh tế theo chiều rộng dựa nhiều vào tăng vốn đầu tư và số lượng lao động, khai thác tài nguyên cho đến nay đã gặp phải giới hạn. Nếu cứ tiếp tục duy trì mô hình cũ, kinh tế sẽ suy thoái trầm trọng hơn, do vậy cần phải đổi mới. Tại Đại hội XI, Đảng ta đã chủ trương: "Chuyển đổi mô hình tăng trưởng từ chủ yếu phát triển theo chiều rộng sang phát triển hợp lý giữa chiều rộng và chiều sâu, vừa mở rộng quy mô vừa chú trọng nâng cao chất lượng, hiệu quả, tính bền vững". Kế thừa những kết quả đạt được trong nhiệm kỳ Đại hội XI, Đại hội XII đã có những phát triển mới rõ rệt, nêu rõ hơn định hướng và giải pháp đổi mới mô hình tăng trưởng, cơ cấu lại nền kinh tế gắn với đổi mới mô hình tăng trưởng.

Đặc trưng của mô hình tăng trưởng kinh tế chủ yếu theo chiều rộng là: Tổng sản phẩm trong nước tăng nhờ huy động ngày càng nhiều các yếu tố sản xuất như vốn tài chính, đất đai, tài nguyên được khai thác thêm và lao động vào các lĩnh vực sản xuất. Tăng trưởng theo chiều rộng bị giới hạn bởi quy mô các nguồn lực đầu vào; trong khi đó năng suất lao động không tăng hoặc tăng không đáng kể. Đặc trưng quan trọng nhất của mô hình tăng trưởng chủ yếu theo chiều sâu là tăng trưởng kinh tế dựa chủ yếu vào tăng năng suất lao động nhờ lực lượng lao động được đào tạo, có tay nghề cao, ứng dụng tiến bộ khoa học và công nghệ hay nói cách khác đó là dựa vào tăng năng suất các nhân tố tổng hợp (TFP).

Như vậy, có thể hiểu TFP là chỉ tiêu đo lường năng suất của đồng thời cả "lao động" và "vốn" trong một hoạt động cụ thể hay cho cả nền kinh tế. TFP phản ánh sự tiến bộ của khoa học, kỹ thuật và công nghệ, qua đó sự gia tăng đầu ra không chỉ phụ thuộc vào tăng thêm về số lượng của đầu vào (phương thức truyền thống) mà còn tùy thuộc vào chất lượng các yếu tố đầu vào và phương thức phối hợp các yếu tố đó.

Theo quan điểm truyền thống tăng trưởng kinh tế phụ thuộc vào 4 yếu tố: Vốn, lao động, tài nguyên thiên nhiên, khoa học và công nghệ. Nhưng theo quan điểm hiện đại tăng trưởng kinh tế phụ thuộc vào 3 yếu tố đó là: Sự tăng thêm của vốn đầu tư phát triển, sự tăng

thêm của số lượng lao động đang làm việc và sự tăng lên của TFP. Trong 3 yếu tố trên, TFP có vai trò quan trọng hàng đầu.

Thứ nhất, nếu tăng vốn, tăng số lượng lao động là có giới hạn, thì tăng TFP là yếu tố gần như vô hạn, vì nó liên quan đến trí tuệ con người. Như chúng ta đã biết, sự phát triển kinh tế của nước ta trong những thập kỷ qua chủ yếu phụ thuộc vào sự tích lũy của các yếu tố đầu vào, đặc biệt là vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI). Điều này đã đưa đất nước chúng ta từ nền kinh tế nông nghiệp đến những bước đầu của nền kinh tế công nghiệp. Khi các yếu tố đầu vào (nhân công, nguyên liệu...) sẵn có và rẻ thì rất thuận lợi cho kinh tế chúng ta phát triển. Tuy nhiên, sự phụ thuộc vào yếu tố đầu vào lại có nhược điểm đó là sự phụ thuộc vào nguồn tài nguyên. Do đó, khi nền kinh tế phát triển ở mức cao hơn, bên cạnh chiến lược tăng trưởng dựa vào đầu vào, thì cũng phải định hướng vào nâng cao hiệu quả sử dụng nguồn vốn và lao động, đó chính là nâng cao TFP.

Thứ hai, tăng TFP là phương thức duy nhất để đạt được tăng trưởng bền vững, tăng trưởng có chất lượng cao. Mô hình tăng trưởng kinh tế theo chiều rộng ở nước ta trong những năm qua đã tạo ra được tốc độ tăng trưởng nhanh, cao trong một thời gian nhất định. Nhưng kéo dài mô hình tăng trưởng theo chiều rộng với định hướng xuất khẩu, nguồn lực tăng trưởng chủ yếu dựa vào vốn, lao động và tài nguyên thiên nhiên như thời gian qua trong bối cảnh hội nhập quốc tế mạnh mẽ và toàn diện như hiện nay đã đưa đến những hệ lụy trực tiếp trước mắt. Vì vậy, lựa chọn mô hình tăng trưởng như Đại hội XII đã xác định với giải pháp được coi là chìa khóa đó là phát triển nhanh nguồn nhân lực chất lượng cao, gắn kết với phát triển và ứng dụng khoa học và công nghệ hay cần phải nâng cao TFP là hoàn toàn đúng đắn.

Thứ ba, nâng cao TFP là con đường duy nhất giúp chúng ta thực hiện thành công quá trình "Đổi mới mô hình tăng trưởng" và chiến lược phát triển kinh tế - xã hội đã đề ra. Mục tiêu của đổi mới mô hình tăng trưởng là khắc phục các khuyết tật của mô hình tăng trưởng cũ, giúp cho nền kinh tế không bị rơi vào bẫy thu nhập trung bình, bảo đảm cho nền kinh tế tham gia có hiệu quả vào chuỗi giá trị toàn cầu, hội nhập thành công vào nền kinh tế thế giới. Các trụ cột chính của mô hình tăng trưởng mới được xác định là công nghệ - kỹ thuật và lao động có chuyên môn kỹ thuật cao. Nâng cao đóng góp của TFP vào tăng trưởng kinh tế là một phần quan trọng của chiến lược phát triển bền vững hiện đang được nhiều quốc gia theo đuổi. Tại Việt Nam, Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội 2011 - 2020 đã đề ra mục tiêu: "Yếu tố năng suất tổng hợp - TFP đóng góp vào tăng trưởng đạt khoảng 35% vào năm 2020". Nghị quyết Trung ương 6 về phát triển khoa học và công nghệ (Nghị quyết số 20 - NQ/TW) ban hành ngày 1/11/2012 cũng đã yêu cầu: "Đến năm 2020, thông qua yếu tố năng suất tổng hợp (TFP) hoạt động khoa học và công nghệ đóng góp khoảng 35% tăng trưởng kinh tế. Qua quá trình tổng kết thực tiễn, Đại hội Đảng khóa XII đã xác định TFP là một trong những chỉ tiêu quan trọng cần phấn đấu đạt được trong năm năm tới, đến năm 2020 yếu tố năng suất tổng hợp (TFP) đóng góp vào tăng trưởng khoảng 25 - 30%. Chỉ tiêu TFP hiện cũng đã được nhiều Bộ, ngành, địa phương sử dụng khi thiết lập các mục tiêu, chiến lược phát triển.

Nâng cao năng suất luôn góp phần vào thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, nâng cao trình độ phát triển. Ý nghĩa của tăng năng suất đối với tăng trưởng kinh tế càng trở nên quan trọng hơn khi các yếu tố đầu vào như vốn, lao động, đất đai, tài nguyên trở nên khan hiếm hơn. Trong bối cảnh hiện nay, Việt Nam cũng như các địa phương đang chủ trương chuyển đổi mô hình tăng trưởng từ phát triển theo chiều rộng (tức là sử dụng nhiều đầu vào hơn như vốn để thúc đẩy tăng trưởng kinh tế) sang phát triển theo chiều sâu (tức là nâng cao hiệu quả sử dụng các nguồn lực hay chính là nâng cao năng suất). Như vậy, việc nghiên cứu các biện pháp thúc đẩy tăng năng suất, trong đó có các biện pháp nâng cao trình độ công nghệ là yêu cầu cấp thiết để chuyển đổi mô hình và thúc đẩy tăng trưởng kinh tế.

Năng suất yếu tố tổng hợp được phân thành 3 cấp: cấp quốc gia, cấp ngành/địa phương, cấp doanh nghiệp. Đối với từng cấp độ, mục đích sử dụng các chỉ tiêu năng suất sẽ khác nhau. Ví dụ, chỉ tiêu ở cấp độ nền kinh tế quốc dân cũng có thể sử dụng để so sánh quốc tế, đồng thời cũng có thể sử dụng để đánh giá sự phát triển của lực lượng lao động qua các giai đoạn. Ở cấp độ nền kinh tế, ba chỉ tiêu đo năng suất của nền kinh tế quan trọng thường được sử dụng, đó là: năng suất lao động, năng suất vốn và năng suất các yếu tố tổng hợp TFP.

Đối với tỉnh Quảng Trị, hiện chưa có nghiên cứu phân tích và đánh giá về tăng năng suất của tỉnh. Đặc biệt, giai đoạn hiện nay, việc đo lường, phân tích và đánh giá tình hình tăng năng suất trong thời gian qua, xác định mục tiêu tăng năng suất từ đó kiến nghị các biện pháp, chính sách thúc đẩy tăng năng suất và ứng dụng công nghệ của tỉnh trong thời gian tới là cần thiết, để thúc đẩy phát triển kinh tế, nâng cao trình độ phát triển của tỉnh.

Thời gian qua, Chi cục Tiêu chuẩn Đo lường Chất lượng, thuộc Sở Khoa học và Công nghệ đã đề cập đến năng suất các yếu tố tổng hợp ở Quảng Trị, trên cơ sở thực hiện dự án “*Nâng cao năng suất và chất lượng trong các doanh nghiệp sản xuất sản phẩm chủ lực của tỉnh*”. Dự án đánh giá được năng suất tổng hợp giai đoạn 2010-2012, năng suất tổng hợp TFP trung bình của Tỉnh, tìm ra nguyên nhân do việc cải tiến và đổi mới công nghệ của các doanh nghiệp chưa mạnh mẽ dẫn đến năng suất lao động xã hội thấp; hiệu quả sử dụng đồng vốn đầu tư chưa cao, công tác cải cách hành chính thúc đẩy nhưng còn nhiều bất cập; lao động còn bộc lộ nhiều nhược điểm; lực lượng lao động tuy đông về số lượng nhưng yếu về chất lượng. Các ngành, doanh nghiệp chưa có các biện pháp tích cực trong việc áp dụng các Hệ thống quản lý chất lượng nhằm tiết giảm các lãng phí, cải tiến năng lực sản xuất; chưa quan tâm đến hoạt động áp dụng và đánh giá chứng nhận phù hợp tiêu chuẩn, quy chuẩn kỹ thuật đối với sản phẩm, hàng hóa dẫn đến chất lượng sản phẩm hạn chế khả năng cạnh tranh... Tuy nhiên, dự án chưa đi sâu đánh giá phân tích, chưa có định hướng và giải pháp cụ thể. Vấn đề đặt ra cấp thiết trong giai đoạn hiện nay là: Việc đo lường, phân tích và đánh giá tình hình tăng năng suất trong thời gian qua, xác định mục tiêu tăng năng suất từ đó kiến nghị các biện pháp, chính sách thúc đẩy tăng năng suất và ứng dụng công nghệ của tỉnh trong thời gian tới một cách khoa học là hết sức cần thiết, nhằm thúc đẩy phát triển kinh tế, nâng cao trình độ phát triển của tỉnh.

Như vậy, yêu cầu đặt ra là cần phải tính toán, đo lường năng suất của tỉnh, đồng thời phải xác định đóng góp của tăng năng suất đối với tăng trưởng kinh tế của tỉnh trong thời gian qua, từ đó làm cơ sở xác định mục tiêu tăng năng suất trong thời gian tới. Muốn đề xuất các biện pháp, chính sách thúc đẩy tăng năng suất, chúng ta phải xác định được đóng góp TFP trong tăng trưởng kinh tế, xác định được các yếu tố tác động đến năng suất của tỉnh, từ đó xác định được những định hướng chính sách thúc đẩy năng suất của tỉnh trong giai đoạn tới, góp phần tăng năng suất và thúc đẩy phát triển bền vững.

Để đánh giá đóng góp của khoa học và công nghệ vào sự phát triển kinh tế - xã hội của địa phương thông qua chỉ tiêu tốc độ tăng năng suất các nhân tố tổng hợp (TFP), thực hiện chỉ đạo của UBND tỉnh, trong thời gian tới Sở Khoa học và Công nghệ sẽ chủ trì, phối hợp với Sở Kế hoạch và Đầu tư, Cục Thống kê tiến hành xác định đóng góp của tăng năng suất đối với tăng trưởng kinh tế tỉnh trong thời gian qua, từ đó làm cơ sở xác định mục tiêu và định hướng tăng năng suất, nâng cao trình độ công nghệ trong thời gian tới. Cụ thể sẽ tập trung vào các nội dung chủ yếu sau đây:

Thứ nhất, nghiên cứu phân tích, đánh giá đóng góp của TFP vào tăng trưởng kinh tế - xã hội giai đoạn 2011- 2015 và đề xuất giải pháp nâng cao năng suất yếu tố tổng hợp TFP giai đoạn 2016 - 2020 tỉnh Quảng Trị.

Thứ hai, thông qua sự hỗ trợ của Bộ KH&CN, Viện năng suất Việt Nam tổ chức tập huấn về phương pháp tính tốc độ tăng năng suất các nhân tố tổng hợp (TFP) nói chung và tính TFP của tỉnh.

Thứ ba, Sở Khoa học và Công nghệ phối hợp với Sở Kế hoạch và Đầu tư, Cục Thống kê tiến hành tính toán tốc độ tăng năng suất các yếu tố tổng hợp (TFP) và tác động của TFP đến tăng trưởng kinh tế của tỉnh, cụ thể: thống nhất việc triển khai tính toán TFP của tỉnh, đánh giá đóng góp của TFP vào tăng trưởng kinh tế, đề xuất các giải pháp cho hoạt động tính TFP, trên cơ sở đó sớm đề xuất đưa chỉ tiêu TFP vào hệ thống các chỉ tiêu kinh tế - xã hội của tỉnh.

Năng suất các nhân tố tổng hợp TFP xét cho cùng là kết quả sản xuất mang lại do nâng cao hiệu quả sử dụng vốn và lao động (các nhân tố hữu hình), nhờ vào tác động của các nhân tố vô hình như đổi mới công nghệ, hợp lý hoá sản xuất, cải tiến quản lý, nâng cao trình độ lao động của công nhân... (gọi chung là các nhân tố tổng hợp). Việc triển khai nghiên cứu sự đóng góp và tiến hành tính toán tốc độ tăng năng suất các yếu tố tổng hợp (TFP) là cần thiết, nhằm đưa ra những luận chứng mang tính khoa học về vị trí, vai trò của năng suất chất lượng đối với tăng trưởng kinh tế, xã hội địa phương thông qua việc đo lường, đánh giá chỉ số TFP. Từ đó làm cơ sở cho việc đề ra các chủ trương, chiến lược phát triển của tỉnh một cách khoa học, phù hợp với thực tiễn phát triển kinh tế - xã hội ở địa phương./.

T.T